

ΛΑΤΙΝΙΚΑ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Στις επόμενες σελίδες σημειώνονται με κόκκινο χρώμα σημεία που διορθώνονται ή συμπληρώνονται

Ενημέρωση: 13/04/2022

fuit: ρήμ. • **qui:** υποκ. του *fuit* • **sequester:** κατηγορούμενο στο υποκ. *qui* του *fuit* • **gratiae:** γενική αντικειμενική στο *sequester* • **publicae:** επιθετικός προσδ. στο *gratiae* • **inter patres / (inter) plebem:** εμπρόθ. προσδ. του τόπου μεταφορικά (δηλώνει το «μεταξύ») στο *fuit*.

6. Atilius Regulus, [...], ad senatum scripsit mercenarium suum discessisse et ab eo desertum esse rus: κύρια πρότ. κρίσεως.

scripsit: ρήμ. • **Atilius Regulus:** υποκ. του *scripsit* • **ad senatum:** εμπρόθ. προσδ. που δηλώνει κατεύθυνση (σε πρόσωπο) στο *scripsit* • **discessisse / desertum esse:** ειδικά απαρέμφατα, αντικ. του *scripsit* • **mercenarium:** υποκ. του *discessisse* (ετεροπροσωπία) • **suum:** επιθετικός προσδ. στο *mercenarium*: **εκφράζει έμμεση αυτόπáθεια** • **rus:** υποκ. του *desertum esse* (ετεροπροσωπία) • **ab eo:** εμπρόθ. προσδ. του ποιητικού αιτίου στο *desertum esse*.

7. cum Poenos in Africa funderet: δευτ. επιρρ. χρονική πρότ.: εισάγεται με τον ιστορικό *cum*, ο οποίος χρησιμοποιείται σε διηγήσεις του παρελθόντος· εκφέρεται με υποτακτική, γιατί ο ιστορικός *cum* υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της κύριας και της δευτ. πρότ.: δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους (είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου της υποτακτικής)· συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού, γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (*scripsit*) και δηλώνει το σύγχρονο (στο παρελθόν)· λειτουργεί ως επιρρ. προσδ. του χρόνου στο *scripsit* (της πρότ. 6)

funderet: ρήμ. • (ενν.) **Atilius Regulus:** υποκ. του *funderet* • **Poenos:** αντικ. του *funderet* • **in Africa:** εμπρόθ. προσδ. της στάσης σε τόπο στο *funderet*.

8. id senatui publice curari placuit: κύρια πρότ. κρίσεως.

placuit: ρήμ. (απόρσωπο) • **curari:** τελικό απαρέμφατο, υποκ. του *placuit* • **id:** υποκ. του *curari* (ετεροπροσωπία) • **senatui:** δοτική προσωπική στο *placuit* • **publice:** επιρρ. προσδ. του τρόπου στο *curari*.

9. quoniam Regulus aberat: δευτ. επιρρ. αιτιολογική πρότ.: εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδ. *quoniam*: εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία· συγκεκριμένα, εκφέρεται με οριστική παρατατικού, γιατί αναφέρεται στο παρελθόν (ή: γιατί δηλώνει διάρκεια στο παρελθόν)· λειτουργεί ως επιρρ. προσδ. της αιτίας στο *placuit* (της πρότ. 8).

aberat: ρήμ. • **Regulus:** υποκ. του *aberat*.

10. Scipionis filiae ex aerario dotem acceperunt: κύρια πρότ. κρίσεως.

acceperunt: ρήμ. • **filiae:** υποκ. του *acceperunt* • **Scipionis:** γενική κτητική στο *filiae* • **dotem:** αντικ. του *acceperunt* • **ex aerario:** εμπρόθ. προσδ. της προέλευσης στο *acceperunt*.

11. quia nihil illis reliquerat pater: δευτ. επιρρ. αιτιολογική πρότ.: εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδ. *quia*: εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία· συγκεκριμένα, εκφέρεται με οριστική υπερσυντελικού, γιατί αναφέρεται στο

Στα 5.3 και 5.4., αν ζητηθεί να εξαρτηθεί η περίοδος από ρήμα αρκτικού χρόνου (π.χ. *scribit*), ακολουθώντας τις επίσημες οδηγίες που είχαν δοθεί για μία αντίστοιχη περίπτωση στα θέματα των Πανελλαδικών του 2011, θα θεωρούσαμε ότι τα απαρέμφατα παρακειμένου *funeratum esse* (5.2), *placuisse* (5.3) και *accepisse* (5.4) λειτουργούν ως αρκτικοί χρόνοι, οπότε οι δευτερεύουσες προτάσεις θα εκφέρονταν με υποτακτική παρακειμένου (5.2), ενεστώτα (5.3) και παρακειμένου (5.4) αντίστοιχα. Ωστόσο, θέλαμε να επισημάνουμε πως η οδηγία αυτή ήταν λανθασμένη και πως ένα απαρέμφατο παρακειμένου το οποίο αποδίδει σε πλάγιο λόγο έναν ιστορικό παρακειμένο κανονικά λειτουργεί ως ιστορικός χρόνος, χωρίς να επηρεάζεται από τυχόν εξάρτησή του από αρκτικό χρόνο. Άλλωστε, και η σχολική γραμματική (βλ. Λ.Γ., σελ. 182, Σημείωση 1), δεν αναφέρει το απαρέμφατο του παρακειμένου στους ονοματικούς τύπους που λειτουργούν ως αρκτικοί ή ιστορικοί, ανάλογα με το εάν εξαρτώνται από αρκτικό ή από ιστορικό χρόνο αντίστοιχα. (Βλ. και H.C. Woodcock, *A New Latin Syntax*, Harvard University Press, σελ. 223· επίσης, Α.Ι. Γιαγκόπουλου, *Συντακτικό της Λατινικής Γλώσσας*, εκδ. Ζήτη, σελ. 375.)

6. Τροπή πлагίου λόγου σε ευθύ

6.1. Π.Λ. **Unum fuisse Homero servum, tres Platoni, nullum Zenoni tradunt.**

Ε.Λ. *Unus fuit Homero servus, tres (fuerunt) Platoni, nullum (fuit) Zenoni.*

6.2. Π.Λ. **Atilius Regulus, [...], ad senatum scripsit mercenarium suum discessisse et ab eo desertum esse rus;**

Ε.Λ. *Mercenarius meus discessit et ab eo desertum est rus.*

6.3. Π.Λ. **id senatui publice curari placuit**

Ε.Λ. *Id publice **curetur**.*

Η απόφαση της Συγκλήτου έχει εκφραστεί με παθητικό τελικό απαρέμφατο (*curari*), γιατί δίνεται έμφαση στο περιεχόμενο της απόφασής της. Προκειμένου να εκφραστεί σε ευθύ λόγο η απόφαση της Συγκλήτου, το τελικό απαρέμφατο *curari* μετατρέπεται σε προτροπική υποτακτική.

7. Άλλες συντακτικές ασκήσεις

7.1. **Nemo vero eos miseretur:** Να μετασχηματιστεί η πρόταση, έτσι ώστε να δηλώνει απαγόρευση στο β' ενικό πρόσωπο.

→ *Noli vero eos miserari.* / *Ne vero eos miseratus sis.*

7.2. **Ioco soceri:** Να αντικατασταθεί η φράση από ισοδύναμη συντακτικά και νοηματικά φράση α. με το παραβολικό επίρρημα *tamquam* και β. με την πρόθεση *pro*.

→ α. *tamquam socer*

β. *pro socero*

Στην παραπάνω μετατροπή θεωρήσαμε πως ο α΄ όρος της σύγκρισης είναι η δοτική *utilitati* και πως σε καθένα από τα 2 μέλη του β΄ όρου της σύγκρισης εννοείται μία δοτική *utilitati*. Αυτή η συντακτική ανάλυση ακολουθείται και στο www.study4exams.gr. Σύμφωνα όμως με το Βιβλ. καθηγ. (σελ. 138), α΄ όρος σύγκρισης είναι το *omnium* και β΄ όροι τα *quam unius alicuius aut suae*. Ωστόσο, αν ακολουθούσαμε αυτή τη σύνταξη, κατά τη μετατροπή του β΄ όρου της σύγκρισης από *quam* + ομοιόπτωτα σε αφαιρετική συγκριτική η αντων. *suae* θα γινόταν αφαιρετική συγκριτική, πράγμα που δεν γίνεται, αφού πρόκειται για κτητική αντωνυμία. Άλλωστε, και στη μετάφραση του Βιβλ. καθηγ. (βλ. σελ. 139), επαναλαμβάνεται η λέξη «ευημερία» (υποδεικνύοντας πως εννοείται η δοτική *utilitati*: «...για την ευημερία του συνόλου (ή: όλων) παρα για την ευημερία ενός οποιουδήποτε ατόμου...»).

4.2. Nec magis vituperandus est proditor patriae quam proditor communis utilitatis, aut communis salutis desertor propter suam utilitatem et salutem.

→ *Nec magis vituperandus est proditor patriae proditore communis utilitatis, aut communis salutis desertore propter suam utilitatem et salutem.*

4.3. cariores esse patriam quam nosmet ipsos

→ *cariores esse patriam nobismet ipsis*

5. Τροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική

5.1. ut communem utilitatem nostrae anteponamus

→ *ut communis utilitas nostrae (utilitati) a nobis anteponatur*

5.2. Ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt

→ *Ut enim salus omnium singulorum saluti legibus anteponitur*

6. Τροπή ευθέος λόγου σε πλάγιο

6.1. Ε.Λ. ex quo illud natura consequitur, ut communem utilitatem nostrae anteponamus.

Π.Λ. *Cicero dicit ex eo illud natura consequi, ut communem utilitatem suae anteponant.*

Π.Λ. *Cicero dixit ex eo illud natura consequi, ut communem utilitatem suae anteponerent.*

Η αντων. *quo* γίνεται *eo*, γιατί δεν βρίσκεται πλέον στην αρχή ημιπεριόδου.

6.2. Ε.Λ. Ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic vir bonus et sapiens et legibus parens consulit utilitati omnium plus quam unius alicuius aut suae.

Π.Λ. *Cicero dicit, ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponant,*

1

Κείμενο

Cerva alba eximiae pulchritūdinis Sertōrio a Lusitāno quodam dono data erat. Sertōrius omnibus persuāsit cervam, instinctam numine Diānae, conloqui secum et docēre, quae utilia factu essent. Si quid durius ei videbātur, quod imperandum militibus esset, a cervā sese monitum esse praedicābat. Ea cerva quodam die fūgit et perisse credita est. Cum aliquis Sertōrio nuntiavisset cervam inventam esse, Sertōrius eum iussit tacēre; praeterea praecēpit ut eam postero die repente in eum locum emitteret, in quo ipse cum amīcis futūrus esset. Postridie eius diēi Sertōrius, admissis amīcis in cubiculum suum, dixit eis visum in somno sibi esse cervam, quae perisset, ad se reverti. Cum cerva, emissa a servo, in cubiculum Sertōrii introrupisset, admiratio magna orta est.

2α

Κείμενο – Μετάφραση σε παράθεση

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

*Cerva alba
eximiae pulchritudinis
Sertorio a Lusitano quodam dono data
erat.
Sertorius omnibus persuasit cervam,
instinctam numine Dianae,
conloqui secum
et docere,
quae utilia factu essent.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ένα άσπρο ελάφι
εξαιρετικής ομορφιάς
είχε δοθεί στον Σερτώριο από κάποιον
Λουζιτανό ως δώρο.
Ο Σερτώριος τους έπεισε όλους ότι το
ελάφι,
επειδή κατευθυνόταν από τη βούληση
της Άρτεμις,
μιλούσε μαζί του
και του υποδείκνυε
τι ήταν **χρήσιμο** να κάνει.¹

1. Η μετάφραση εδώ είναι σύμφωνη με το Βιβλ. καθηγ. (σελ. 145). Κατά λέξη: ποια ήταν χρήσιμα να κάνει.

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

*data erat Sertorio a quodam Lusitano
dono.*

Sertorius persuasit omnibus cervam,

instinctam numine Dianae,

conloqui secum

et docere,

quae essent utilia factu.

Si quid,

quod imperandum esset militibus,

ei videbatur durius,

praedicabat sese monitum esse a cerva.

Ea cerva quodam die fugit

et credita est perisse.

Cum aliquis nuntiavisset Sertorio

cervam inventam esse,

Sertorius eum iussit tacere;

praeterea praecepit

ut eam emitteret repente

postero die in eum locum,

in quo futurus esset ipse cum amicis.

Postridie eius diei Sertorius,

admissis amicis in cubiculum suum,

eis dixit

visum esse in somno sibi

cervam, quae perisset,

reverti ad se.

Cum cerva,

emissa a servo,

introrupisset in cubiculum Sertorii,

orta est magna admiratio.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

είχε δοθεί στον Σερτώριο από κάποιον
Λουζιτανό ως δώρο.

Ο Σερτώριος (τους) έπεισε όλους ότι
το ελάφι,

επειδή κατευθυνόταν από τη βούλψη
της Άρτεμης,

μιλούσε μαζί του

και του υποδείκνυε

τι ήταν **χρήσιμο** να κάνει.¹

Εάν κάτι

το οποίο έπρεπε να διαταχθεί στους
στρατιώτες

τού φαινόταν κάπως σκληρό,²

διακήρυττε ότι τον είχε συμβουλευσει
το ελάφι.

Αυτό το ελάφι κάποια ημέρα έφυγε

και πίστεψαν ότι είχε πεθάνει.³

Όταν κάποιος ανήγγειλε στον Σερτώριο
ότι το ελάφι είχε βρεθεί,

ο Σερτώριος τον διέταξε να σωπάσει.

Επιπλέον (τον) καθοδήγησε⁴

να το αφήσει ελεύθερο ξαφνικά

την επόμενη ημέρα σε αυτό το μέρος,

όπου θα βρισκόταν ο ίδιος με τους
φίλους (του).

Την επόμενη ημέρα, ο Σερτώριος,

αφού δέχτηκε τους φίλους (του) στην
κρεβατοκάμαρά του,

τους είπε

πως είχε δει στον ύπνο (του)

ότι το ελάφι, που είχε πεθάνει,

επέστρεψε σε αυτόν.

Όταν το ελάφι,

αφού αφέθηκε ελεύθερο από τον δούλο,

όρμησε στην κρεβατοκάμαρα του

Σερτώριου,

γεννήθηκε μεγάλος θαυμασμός.

και μέλλοντα. Από τις απόλυτες μετοχές παρακειμένου παθητικής φωνής είναι αυτές που είτε δεν έχουν παθητική διάθεση είτε το ποιητικό αίτιό τους δεν συμπίπτει νοηματικά με το υποκείμενο ή το αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης. [Γνήσιες αφαιρετικές απόλυτες στα κείμενά μας: *occiso Scriboniano* (Μάθημα 23), *aere collato* (Μάθημα 35), *intercepta epistula* (Μάθημα 45), *aliis ... dicentibus* (Μάθημα 50).]

- α. (Ιδιάζουσες) αφαιρετικές απόλυτες: είναι μόνο οι απόλυτες μετοχές παρακειμένου παθητικής φωνής των οποίων το ποιητικό αίτιο συμπίπτει νοηματικά με το υποκείμενο ή το αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης (και γι' αυτό πάντα παραλείπεται και εννοείται). [Ιδιάζουσες αφαιρετικές απόλυτες στα κείμενά μας: *deletis* (Μάθημα 21), *interemptis* (Μάθημα 21), *audita* (Μάθημα 29), *abiectis* (Μάθημα 34), *occupata* (Μάθημα 40), *audita* (Μάθημα 47), *admissis* (Μάθημα 48), *dicta* (Μάθημα 50).]

12. ut neuter in provinciam mitteretur: δευτ. ουσιαστική συμπερασματική πρότ.· εξαρτάται από το ρήμ. *obtenuit*, που σημαίνει «κατορθώνω» και εκφράζει αποτέλεσμα, συνέπεια· **εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut*, ακολουθεί η αρνητική λέξη *neuter* και είναι αρνητική**· εκφέρεται με υποτακτική, γιατί στη λατινική το αποτέλεσμα θεωρείται πάντα μια υποκειμενική κατάσταση· συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού, γιατί εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (*obtenuit*) (και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν)· υπάρχει ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, γιατί το αποτέλεσμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συχρονισμός της κύριας με τη δευτ. πρότ.)· λειτουργεί ως αντικ. στο *obtenuit* (της πρότ. 11).

mitteretur: ρήμ. • **neuter:** υποκ. του *mitteretur* • **in provinciam:** εμπρόθ. προσδ. της κίνησης σε τόπο στο *mitteretur*.

9

Συντακτικές ασκήσεις

1. Ανάλυση των μετοχών σε δευτερεύουσες προτάσεις

1.1. *magna dissensio erat, aliis pro Galba et aliis pro Cotta dicentibus*

→ *magna dissensio inter patres conscriptos erat, quia alii pro Galba et alii pro Cotta dicebant*

magna dissensio inter patres conscriptos erat, cum alii pro Galba et alii pro Cotta dicerent

Αν ζητηθεί να αναλυθεί σε αιτιολογική πρόταση που δηλώνει υποκειμενική αιτιολογία, τότε γίνεται:

quia alii pro Galba et alii pro Cotta dicerent.

Οι ουσ. συμπερασματικές προτάσεις των κειμένων

- [46] (*illud natura consequitur,*) *ut communem utilitatem nostrae anteponomus* (→ αποτέλεσμα ή συνέπεια)
- [46] (*fit,*) *ut laudandus is sit* (→ γεγονός, συμβάν)
- [50] (*obtinuit,*) *ut neuter in provinciam mitteretur* (→ αποτέλεσμα ή συνέπεια)

ΔΕΥΤ. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Είναι ουσιαστικές προτάσεις που δηλώνουν φόβο για ενδεχόμενο κακό ή δυσάρεστο γεγονός.

Εξαρτώνται: από ρήματα που σημαίνουν «φοβάμαι» (*vereor, metuo, timeo* κτλ.) κ.ά.

Εισαγωγή	Δηλώνουν
με τον σύνδεσμο <i>ne</i> (= μη, μήπως· αρχ. <i>μη</i>)	φόβο μήπως γίνει κάτι (ανεπιθύμητο)
με τους συνδέσμους <i>ne non</i> ή <i>ut</i> (= μη δεν, μήπως δεν· αρχ. <i>μη ού</i>)	φόβο μήπως δεν γίνει κάτι (επιθυμητό)

Εκφέρονται: πάντοτε με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενό τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό.

Εκφορά	Εξάρτηση
με υποτακτική ενεστώτα	από αρκτικό χρόνο
με υποτακτική παρατατικού	από ιστορικό χρόνο

Υπάρχει **ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων**, γιατί ο φόβος είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).

Χρήση:

- α. υποκείμενο σε απρόσωπα ρήματα
- β. αντικείμενο σε προσωπικά ρήματα
- γ. επεξήγηση (συνήθως σε αντωνυμία ουδετέρου γένους)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Οι ενδοιαστικές προτάσεις μπορεί να εκφέρονται και με **υποτακτική παρακειμένου**, όταν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης έχει ήδη πραγματοποιηθεί:

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Μάθημα 33

A.1. α-Σ, β-Σ, γ-Λ, δ-Λ, ε-Λ.

A.2. α-Σ, β-Σ, γ-Λ, δ-Σ, ε-Σ.

B. **omnia: omni • excitanda sunt: excitandus-a-um fuisti • uni: unum • iacere: iace • sentis: senti • perculsa: percellentia • prostrata: prosternentur • impetus: impetuum • belli: bellorum • ipsius: ipsas • fuit: sunt • constituenda (sunt): constituenda fuissent • iudicia: iudicii / -i • fides: fide • revocanda (est): revocandam fuisse • libidines: libido • suboles: subolum • multa: plures, plurimos • perdidit: perdita erat • dignitatis: dignitatum / dignitatum • tanto: tanta • uterque: utrisque • fecit: facturum esse • idem: eorundem • subveniendum est: subveniendum fueram • sananda sunt: sananda sint • mederi: medeberis / -re • vulnera: vulneribus • nemo: nullo • potest: potuisse.**

Γ.1. Βλ. Μάθημα 33, Συντακτικές ασκήσεις.

Γ.2. Βλ. Μάθημα 33, Συντακτικές ασκήσεις.

Γ.3. α. *medendum fuit, vincienda fuerunt* β. *Romam, comprimeret* γ. *feceris, rem publicam* δ. *rei publicae* ε. *Caesare imperatore.*

Δ. α-6, β-7, γ-1, δ-3, ε-4.

Μάθημα 34

A.1. α-Σ, β-Λ, γ-Σ, δ-Σ, ε-Λ.

A.2. α-Λ, β-Λ, γ-Σ, δ-Σ, ε-Λ.

B. **complures: complurium • praedonum: praedonibus • venerunt: ventos esse • captum: capitor • venisse: veniendi • existimasset: existimaverat • praesidium: praesidia • domesticorum: domesticis • abiectis: abicientium • appropinquaverunt: appropinquati essent • clara voce: claris vocibus • incredibile: incredibili • virtutem: virtutum • rettulerunt: refer • fores: fores / -is • reserari: reseratum iri • intromitti: *intromittemini* • iussit: iussu • sanctum templum: sancta templa • sanctum: sanctius, sanctissimum • venerati sunt: veneraturi simus • cupide: cupidus, cupidissime • osculati sunt: osculantur • vestibulum: vestibula • deis: deus & dive • immortalibus: immortalis • consecrare: consecreris / -re • solent: solituros esse • domum: domuum / domorum • reverterunt: reverterint / reversi erunt.**

Γ.1. Βλ. Μάθημα 34, Συντακτικές ασκήσεις.

Γ.2. Βλ. Μάθημα 34, Συντακτικές ασκήσεις.

Γ.3. Βλ. Μάθημα 34, Συντακτικές ασκήσεις.

Γ.4. α. *sui ipsius capiendi causa / gratia* β. *venerati sunt, domum* γ. *praedonibus, venerandi fuerunt* δ. *His relatis* ε. *visu.*

Δ. α-6, β-3, γ-2, δ-1, ε-4.